

1982 Sonrasında Türkiye’de Uygulanan Turizm Politikalarının Çanakkale Turizmine Etkileri

Muhteşem ÖZTÜRK SÖZEN
muhtesemsozen@gmail.com

The Effects of the Tourism Policies Applied in Turkey following the year 1982 on Canakkale's Tourism

Abstract

Çanakkale, holding cultural, touristy, and historical wealth, has always been a popular place for tourists. The Tourism Incentive Law effectuated in 1982, enlivened the tourism sector in Canakkale via the provided various economical encouragements, and increased credit facilities for private sector besides enabling the formation of many facilities. While the number of the recorded facilities in Canakkale was 85 in the year of 1082, this number has increased up to 177 in the year 2005. According to the data gathered by the Under secretariat of Treasure; the documents on incentives concerning tourism investment only covers a share of 0.93% over the total investments in Canakkale between the years 1982 and 2006, and this depicts that Canakkale has not achieved the share it deserves in tourism sector. Within these years, the infrastructure of the city, the transportation system attempted to be improved within the frame of Incentive Planning and there was a sufficient progress in educational and environmental policies in Canakkale.

Key Words : Çanakkale, Tourism, Tourism Pilicies, Tourism Incentive Precautions, Tourism Investments.

JEL Classification Codes : R58.

Özet

Çanakkale sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikleri ile yerli ve yabancı turistlerin daima gözdesi olmuştur. 1982 yılında yürürlüğe giren “Turizmi Teşvik Kanunu” ile özel sektöre sağlanan kredi kolaylıklarının artması, teşviklerin çeşitlendirilmesi ve genişletilmesi Çanakkale İli’nde de turizm teşvikli yatırımların gelişimine katkı sağlamış ve birçok tesisin bu yıllarda işletmeye açılmasına neden olmuştur. Teşvik önlemleri sayesinde 1982 yılında Çanakkale’de belgeli tesis sayısı 85 iken, bu sayı 2005 yılında 177’ye yükselmiştir. Ancak Hazine Müsteşarlığı’nın verilerine göre 1982–2006 yılları arasında Çanakkale İlinde, turizm sektörüne verilen yatırım teşvik belgelerinin, toplam turizm yatırımları içerisinde %0,93’lük bir pay aldığı göz önünde bulundurulduğunda Çanakkale’nin turizm sektöründe hak ettiği payı alamadığı anlaşılmaktadır. İncelenen yıllar içerisinde Kalkınma Planları çerçevesinde ilin alt yapısı geliştirilmeye çalışılmış, ulaştırma alanında az da olsa gelişme sağlanmış, Çanakkale turizminin çeşitlendirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmiş, eğitim ve çevre konularında ilerlemeler sağlanmıştır.

Anahtar Sözcükler : Çanakkale, Turizm, Turizm Politikaları, Turizm Teşvik Tedbirleri, Turizm Yatırımları.

1. Giriş

Gelişmekte olan ülkelerde kaynakların sınırlı oluşu, ülkelerin ekonomik geleceği açısından yatırım kararlarının rasyonel olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu ülkelerde sınırlı kaynakların verimli kullanılması ancak en hızlı ve fazla gelir artışı sağlayacak sektörlerde yatırım yapılmasıyla mümkün olacaktır. Ülke ekonomisinin hızla kalkınması bu konuda öncelik taşıyan sektörlerin belirlenmesine ve bu sektörde yapılacak yatırımların planlanmasına bağlıdır. Bu amaçla devlet tarafından hazırlanacak kalkınma planları ve bu planlar aracılığı ile öncelikli sektörlerle sağlanacak teşvik olanakları kalkınmanın itici gücü olacaktır.

Ülke ekonomisi içinde sektörler bazında yapılacak yatırımların belirlenmesinde yararlanılan temel araç kalkınma planlarıdır. Türkiye’de 1963 yılından bu yana beş yıllık kalkınma planları biçiminde, dokuz dönem planlaması yapılmıştır. Her dönemde kalkınma planlarında turizme ve turizm yatırımlarına yönelik hedefler ve bu hedeflere ulaşmada faydalanılacak teşvikler yer almıştır. Kalkınma planı ve yıllık program hedeflerine uygun olarak hazırlanan teşvik mevzuatı ile bölgelerarası dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdam yaratmak, katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanmak ve uluslararası rekabet gücünü sağlamak için yatırımların uluslararası yükümlülüklerine aykırılık teşkil etmeyecek şekilde teşviki, yönlendirilmesi ve desteklenmesi temel amaç olmuştur.

Çalışmanın amacı, 1982 sonrası dönemden 2006 yılına kadar Türkiye’de uygulanan turizm politikalarının Çanakkale turizmüne yansımalarını değerlendirmek ve turizm politikaları sayesinde Çanakkale turizminin göstermiş olduğu gelişmeyi tespit etmektir. Bu amaçla çalışmada 1982–2006 yılları arasında turizm politikaları kapsamında turizm yatırımlarına sağlanan teşvik tedbirlerinin Çanakkale ilindeki uygulamaları ayrıntıları ile incelenmiş, turizm politikalarının tanıtım ve pazarlama, istihdam, çevre planlama faaliyetleri, turizm eğitimi ve turizmin çeşitlendirilmesine olan etkileri sayısal veriler yardımıyla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. Turizm Politikası Kavramı ve Türk Turizm Politikaları

Turizm politikası en basit anlamıyla turizmi geliştirmek ve turist sayısını artırmak için alınacak önlemler ve izlenecek yöntemler doğrultusunda yapılacak müdahalelerin tümü şeklinde tanımlanmaktadır (Ulucak ve Yazgı, 2001: 220). Turizm politikası, bir ülkede turizm endüstrisini geliştirmek, yönlendirmek ve denetlemek amacıyla yönetimler tarafından çeşitli araçlar kullanılarak belirlenen yaklaşımlar ve hedefler, alınan önlemler veya bunların bütünü şeklinde ifade edilmektedir (Usta, 1993: 192).

Bu tanımlardan anlaşılın, kamu yönetiminin turizm alanında dolaylı ve dolaysız olarak yaptığı her türlü yönlendirmedir. Diğer bir deyişle turizm politikası, örgütlenmiş toplumlarda, özellikle devlet tarafından turistik gelişmenin gidişine bilinçli bir şekilde müdahale etmektir. Bu müdahalenin temel hedefleri şöyle özetlenebilir (Alaca, 1997: 19):

- i - Turizm politikası, turizmin arz ve talep açısından mevcut koşulların iyileştirilmesini gerektiren nedenleri belirler.
- ii - Turizm politikası, turizm alanında uygulanmakta olan ve önerilen müdahalelerin, alınacak önlemlerin yapacağı etkileri araştırır.
- iii - Turizm politikası, turizmin gelişmesi için yeni hedefler, araçlar ve olanaklar ortaya koyar.

Türkiye'nin turizm politikalarını, planlı dönemden önce (1923–1962) ve planlı dönemde (1963–2006) olmak üzere, başlıca iki bölümde incelemek mümkündür.

Planlı dönem öncesi (1923–1962) turizm politikaları ile ilgili olarak bir analiz yapıldığında, 1950 yılına kadar turizm alanında ciddi adımların atılmadığı söylenebilir. Bununla birlikte 1923–1950 yılları arasında, bir yandan dünyanın siyasal konjonktürünün inişli-çıkışlı ve çoğu zaman savaş içerisinde bir yaşamın sürdürüldüğü bir döneme denk gelmesi ile turizm hareketlerinin dünya genelinde sönük geçmesi, öte yandan da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin içte ve dışta çözmesi gereken ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunların bulunması, Türkiye'de turizmle ilgili çalışmaların gerektiği şekilde yapılamamasına yol açmıştır. Ancak 1950–1960 döneminde, o dönemin iktidarının da ekonomik anlayışının etkisiyle bu alanda bazı öncü çalışmalar yapılmıştır (Kozak vd., 2001: 111).

Plan öncesi dönemde turizmde büyük gelişmeler elde edilmemesine karşılık bu dönem, turizmin devlet teşkilatı içinde yerini almasına öncülük etmiştir. Dönem boyunca turizmin gelişmesi için yapılan çalışmalar planlı kalkınma döneminin alt yapısını teşkil etmiştir denilebilir.

1960 yılına kadar turizm sektörüne gereken önemi göstermemiş olan devlet, bu yıldan sonra düzenlenen ve uygulamaya başlanan gelişme politikası niteliğindeki beş yıllık kalkınma planlarında, turizmin geliştirilmesi için gerekli önlemlere yer vermiştir. Türkiye, 1963 yılından bu yana, planlı karma ekonomi politikası ilkelerini uygulamaktadır. Bu ekonomik politika “Gelişme ve Kalkınma Politikası” niteliğinde olup ayrıntıları “Beş Yıllık Kalkınma Planları”nda ve “Yıllık Programlar”da yer almaktadır. Kalkınma planları mevcut durumun analizi, araştırılması, kalkınma hedefi ve stratejileri, bu hedeflere ulaşılması için gerekli tüm ilke ve araçları kapsamaktadır (Usta, 1993: 198).

1963–2006 yılları arasında uygulanan “Planlı Kalkınma” döneminde turizm sektörüyle ilgili olarak pek çok tedbir alınmış ve uygulamaya konmuştur. Başlangıçta

turizm talebine yanıt verebilecek yatak ve diğer işletmelerle ilgili gereksinmeyi karşılamaya dönük olarak alınan önlemler, giderek Türkiye turizm sektöründeki değişik gereksinimlere göre şekil almıştır.

Planlı dönem boyunca turizm yatırımları turizmin gelişmesine elverişli olan yerlerde yoğunlaştırılmıştır. İlk üç kalkınma planı (1963–1977) süresince turizm tanıtımı politik tanıtımdan öteye geçememiş, ticari nitelik taşımamış, başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Yatırımlar parasal kaynakların yetersizliğinden standart koşulları sağlayamayan yatırımlar olarak meydana gelmiştir. Fiziki planlar ve alt yapı yatırımları konuları da başarısızlıkla sonuçlanmış, yetersiz kalmışlardır. Turizm eğitime yeterince önem verilememiştir. Bu yetersizlikler Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar sürmüş, Dördüncü Beş Yılda (1979–1983) özel sektöre, yabancı sermaye girişlerine, alt yapıya, fiziki planlara, sosyal-kitle turizmine, doğal ve tarihi çevrenin korunmasına, kıyı şeridinin korunmasına, tanıtıma ve turizm eğitime gereken önem verilmeye başlanmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1985–1989) bu konulara ek olarak turizmin çeşitlendirilmesine önem verilmiş, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1990–1994) tüketici ihtiyaçları göz önüne alınarak golf, kış, dağ, yayla, termal, yat, eğlence turizmi gibi turizmi çeşitlendirmek amacıyla teşvikler sağlanmıştır.

Yedinci Plan döneminde (1996–2000), diğer plan hedeflerinde belirtilen yatak kapasitesinin arttırılmasına karşın, mevcut üst yapılardan daha etkin yararlanılması ve doğal sermayenin korunması politikaları ile turizm sektörünün bugün yaşadığı sorunların çözümüne ve Avrupa Birliği’nde uygulanan turizm politikalarına uygun politikalara yer verilmiştir.

Sekizinci Plan döneminde (2001–2005) teknik alt yapı konusundaki eksiklikleri gidermek, doğal ve tarihi çevrenin tahribatı ile turizm merkezleri üzerindeki kentleşme baskısını hafifletmek, turizm eğitimi ve kalitesinde belgelendirme, iş kalitesinin gelişmesi ve istihdam için gerekli olan beceri düzeyinin belirlenmesini sağlayan belgelendirme sistemine geçiş, dış turizmin tanıtılması amacıyla kamu ve özel sektörün bir araya gelerek ulusal bir turizm örgütü kurulması çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

1980 sonrası turizm ile ilgili olarak alınan kararlar içerisinde en önemli olanı, 2634 Sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu”dur. Bu yasal düzenlemeyle Türkiye’de turizm sektörüne o zamana değin uygulanmayan pek çok teşvik getirilmiştir (Kozak vd., 2001: 116). 1980’li yıllar ile birlikte tam anlamıyla ivme kazanan turizm sektörü, önemli gelişmeler kaydetmiştir. 1993 yılından itibaren arz kapasitesini geliştirmeyi amaçlayan turizm politikaları yerini giderek turizmin çeşitlendirilmesi, tanıtma ve pazarlama, hizmetin kalitesinin artırılması gibi konular üzerinde yoğunlaşmaya bırakmıştır. Turizm sektörü ile ilgili olarak kalkınma planlarında uygulanmaya çalışılan konuları şu şekilde özetlemek mümkündür (Kozak vd. 2001:119):

- * Turizm yoluyla sağlanacak döviz miktarını artırmak ve ödemeler bilançosu açığının kapatılmasında yararlanmak,
- * Türkiye'ye gelen turist sayısını artırmak,
- * Turizmde öncelikli yöreleri tespit etmek, altyapı ve fiziksel planlama faaliyetlerini tamamlamak,
- * Kitle turizmine uygun konaklama ve ulaştırma yatırımlarını teşvik etmek,
- * Tanıtım ve pazarlama etkinliklerine ağırlık vermek,
- * Kamunun altyapıyı, özel kesimin üstyapıyı gerçekleştirmesini sağlamak,
- * Teşvik ve kredi politikasını yönlendirmek,
- * Doğal varlıkların korunmasını sağlamak,
- * Yabancı yatırımcıları özendirmek,
- * Turizm eğitimi politikasını belirlemek.

3. 1982 Sonrası Dönemde Türkiye’de Uygulanan Turizm Politikalarının Çanakkale İlinde Turizmin Gelişimine Etkisi

1982–2006 yılları arasında uygulanan turizm politikalarının Çanakkale İli’nin turizm gelişimi üzerindeki etkileri teşvik tedbirleri, tanıtım ve pazarlama, istihdam, çevre planlama faaliyetleri, turizm eğitimi ve turizmin çeşitlendirilmesine olan etkileri başlıkları altında incelenmiştir.

3.1. Teşvik Tedbirlerinin Çanakkale İlinde Turizmin Gelişimine Etkisi

Ekonomik literatürde “teşvik” kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler olarak tanımlanır. Tanımdan anlaşılacağı üzere, ekonomik teşviklerin temelinde, kaynakların ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen alanlara yönlendirilmesi söz konusudur (Çiloğlu, 1997: 1).

Teşvikler ya da devlet yardımları, vergi muafiyet ve istisnaları, düşük faizli kredi ya da hibe yardımları şeklinde olabileceği gibi enerji indirimleri, arsa tahsis ve finansman kolaylıkları sağlayan bazı yöntemlerden de oluşabilmektedir. Uygulamada genellikle bu teşviklerden biri ya da birkaçı bir arada kullanılmaktadır. Teşviklerin diğer kamusal politikalarından farkı ise ekonomiye doğrudan katılmasıdır. Bu nedenle uygulamaların etkisi daha kısa sürede ortaya çıkabilmektedir. Hızlı tepki alma imkânı, uygulamaların oldukça geniş bir alanda kullanılmasını sağlamaktadır (Çiloğlu, 2000: 29–30).

Türkiye’de Hazine Müsteşarlığı, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü’nce verilen yatırım teşvik belgeleri beş ana grup altında incelenmektedir. Söz konusu ana sektörler Tablo: 1’de görüldüğü üzere hizmetler, madencilik, tarım, imalat ve enerjidir. Yıllar itibarıyla verilen teşvik belgeleri sayısal bazda incelendiğinde, imalat sektörü ve hizmetler sektörü teşvik belgelerinin ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo: 1
1982–2006 Yıllarında Türkiye’de Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

Sektörler	Belge Sayısı (Adet)	Toplam Yatırım (Milyon TL.)
Hizmetler	22.296	49.566.222.862
Madencilik	2.576	2.830.625.066
Tarım	4.055	2.047.180.597
İmalat	42.120	75.098.012.694
Enerji	708	10.989.177.262

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Hazine İstatistikleri Verileri (28.02.2006 tarihi itibarıyla).

Tarım sektöründe, doğrudan tarımsal faaliyetler teşvik sistemi dışında olduğundan bu kod altında daha çok hayvancılık yer almaktadır. Madencilik yatırımları ise, ülkemizde sabit yatırım harcamaları içinde küçük bir yer işgal etmektedir. Madencilige yönelik belgeli yatırımlar ağırlıklı olarak mermer istihracı üzerinde yoğunlaşmaktadır. İmalat sanayi her dönemde belgeli yatırımlar içinde en yüksek payı almıştır. Bu sektörde de, dokuma-giyim, gıda-içki sektörleri ağırlıktadır. Hizmetler sektörü ise, imalat sanayinden sonra teşvik belgelerinin en yoğun kullanıldığı alandır. Bu sektörde de turizm ve ulaşırma yatırımları ağırlıktadır. 1982–2006 yılları arasında Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından hizmetler sektöründe 22.296, madencilik sektöründe 2.576, tarım sektöründe 4.055, imalat sektöründe 42.120 ve enerji sektöründe 708 işletmeye yatırım teşvik belgesi verilmiştir.

Tablo: 2’de 1982–2006 yılları arasında Çanakkale iline verilen yatırım teşvik belgelerinin sektörel dağılımına bakıldığında, Çanakkale iline verilen yatırım teşvik belgelerinin, ülke yatırımlarıyla sektörel bazda paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Çanakkale’de, en fazla yatırımın yapıldığı imalat sektörünü hizmetler sektörü takip etmektedir. 1982–2006 yılları arasında imalat sektöründe toplam 240 işletmeye yatırım teşvik belgesi verilirken, hizmetler sektörüne 136 teşvik belgeli firma yatırım yapmıştır. 1999 yılına kadar tarım sektörüne yapılan yatırımların düzenli olarak artmasına rağmen, 2000 yılından sonra yatırımlar duraklamıştır. Madencilik sektöründe toplam 52 firma yatırım yapmış, enerji sektöründe ise bu rakam ancak 8’e kadar yükselebilmiştir.

Tablo: 2
1982–2006 Yıllarında Çanakkale İline Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

Sektörler	Belge Sayısı (Adet)	Toplam Yatırım (YTL.)
Hizmetler	136	197.635.332
Madencilik	52	32.871.754
Tarım	57	18.194.441
İmalat	240	626.931.770
Enerji	8	700.472.189

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Hazine İstatistikleri Verileri (28.02.2006 tarihi itibarıyla).

Tablo: 3’de, 1982–2006 yılları arasında Çanakkale iline verilen yatırım teşvik belgelerinin hizmetler alt sektörlerine göre dağılımı verilmiştir. Buna göre Çanakkale iline ulaştırma alanında 46 adet belge ile en fazla yatırım teşvik belgesi verilmiş ve bölgedeki toplam yatırım tutarı 107.794.118.-YTL. ile sektörel olarak en yüksek rakama ulaşmıştır. Ulaştırma sektörünü turizm sektörü 43 adet teşvik belgesi ile takip etmekte ve 33 adet belge ile alt yapı sektörü üçüncü sırada yer almaktadır. Çanakkale’de turizm sektöründe toplam 44.108.209.-YTL. tutarında teşvik belgeli yatırım yapılmış, alt yapının iyileştirilmesi için ise toplam 29.703.981.-YTL. tutarında yatırım yapılmıştır. En az yatırımın ise eğitim alanında yapıldığı göze çarpmaktadır. Çanakkale ilinin hizmetler alt sektörlerinde teşvik belgeli yatırımların belli bir istikrar sergilemediği söylenebilir.

Tablo: 3
1982–2006 Yıllarında Çanakkale İline Verilen Hizmetler-Alt Sektör Yatırım Teşvik Belgelerinin Dağılımı

Sektörler	Belge Sayısı (Adet)	Toplam Yatırım (YTL.)
Turizm	43	44.108.209
Ulaştırma	46	107.794.118
Ticaret	17	388.956
Eğitim	3	1.326.078
Sağlık	8	16.669.785
Alt yapı	33	29.703.981

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Hazine İstatistikleri Verileri (28.02.2006 tarihi itibarıyla).

Tablo: 4’deki ülke ve Çanakkale ili bazında turizm sektörüne verilen yatırım teşvik belgeleri sayıları ve toplam yatırım tutarları karşılaştırıldığında nakit destek unsuru ihtiva eden, *kaynak kullanımı destekleme primli* belgelerinin verildiği 1985–1991 yılları arasındaki dönemde, ülkedeki toplam turizm yatırım tutarlarının en fazla olduğu görülmektedir. Bu durum Çanakkale için de geçerlidir. Çanakkale’de 1986 yılında bir adet teşvik belgesi verilmiş olmasına rağmen, 1987 yılında 6 adet, 1988’de 3 adet ve 1989

yılında ise 7 adet teşvik belgesi verilerek en fazla yatırımcıların desteklendiği dönem olmuştur.

Tablo: 4
1982–2006 Yıllarında Türkiye ve Çanakkale İli Bazında Turizm Sektörüne Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Karşılaştırılması

Yıllar	Genel		Çanakkale İli		Toplam Yatırım (%Pay)
	Belge Sayısı	Toplam Yatırım (YTL.)	Belge Sayısı	Toplam Yatırım (YTL.)	
1982	22	11.882	1	107	0,90
1983	50	157.057	-	-	-
1984	59	159.757	-	-	-
1985	90	391.127	-	-	-
1986	195	1.457.881	1	640	0,04
1987	288	6.557.725	6	10.440	0,15
1988	463	8.481.927	3	8.987	0,10
1989	592	14.952.240	7	71.170	0,47
1990	138	4.892.228	3	76.271	1,55
1991	141	7.703.826	1	60.700	0,78
1992	115	61.008.956	-	-	-
1993	152	45.775.390	-	-	-
1994	57	10.170.551	-	-	-
1995	137	83.172.270	1	61.120	0,07
1996	186	144.347.182	-	-	-
1997	284	379.556.924	-	-	-
1998	244	297.175.056	1	6.734.570	2,26
1999	199	404.001.108	3	3.483.512	0,86
2000	154	334.643.625	-	-	-
2001	138	949.531.421	3	2.005.518	0,21
2002	187	1.675.594.643	6	19.260.883	1,14
2003	257	2.744.236.162	5	7.006.214	0,25
2004	179	1.774.330.432	-	-	-
2005	228	2.978.945.577	1	3.200.000	0,10
2006	38	502.043.506	1	2.128.077	0,42
Toplam	4.593	12.429.298.453	43	44.108.209	0,93

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Hazine İstatistikleri Verileri (28.02.2006 tarihi itibarıyla).

1982–2006 yılları arasında ülke genelinde turizm sektörüne 4.593 adet yatırım teşvik belgesi verilmesine karşın, Çanakkale iline yalnızca 43 adet belge verilmiştir. Bu da Çanakkale ilinde turizm sektörüne verilen yatırım teşvik belgelerinin, toplam turizm yatırımları içerisinde %0,93'lük bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde söz

konusu yıllar içerisinde ülke genelinde 12.429.298.453.-YTL. tutarında yatırım yapılmış olmasına rağmen, Çanakkale'ye sadece 44.108.209.-YTL. yatırım yapıldığı anlaşılmaktadır. Çanakkale iline turizm alanında yapılan toplam yatırımlar, ülke ortalaması içerisinde çok küçük bir paya sahiptir. Çanakkale, toplam turizm yatırımları içerisinde en büyük payı 1998 yılında %2,26 ile almıştır.

3.2. Teşvik Tedbirlerinin Çanakkale'deki Turizm Yatırımlarına Etkileri

“Yatırım, gelecekte sağlanabilecek bir dizi faydanın beklentisi ile sahip olunan kaynakların belirli alanlara aktarılması” şeklinde tanımlanabilir (Karşlı, 1997: 17). Turistik çekim öğelerine sahip bir bölgenin turizme açılması ve orada turistik hareketlerin yoğunlaşması umulduğu kadar hızlı olmamaktadır. Bölgede turizm için gerekli alt yapı ve üst yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi büyük miktarda sermayenin sektöre yönelmesine bağlıdır (CHIB, 1980: 290).

Türkiye, turizmin ülke potansiyeline uygun gelişimini sağlamak için her şeyden önce turizm yatırımlarını artırmak ve mevcut yatırımların ekonomik gücünü çoğaltıcı yönde koruyucu tedbirleri almak zorundadır. Turizm sektörünün geri dönüş oranı düşük yatırımlardan oluşması, özel sektörün bu alanda yatırım yapması yönünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu engelin aşılması ve yatırımcıların bu sektöre kaydırılması 1982 yılında çıkarılan Turizmi Teşvik Kanunu ile mümkün olmuştur (Karşlı, 1997: 55).

Türk turizm sektöründe yatırım gerçekleştirmek isteyen ya da faaliyet gösteren bir müteşebbisin yararlanabileceği teşvik tedbirleri 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 13. maddesi doğrultusunda belirlenmekte olup teşvik tedbirlerine yönelik uygulama Bakanlar Kurulu Kararı temel alınarak yürütülmektedir.

Bakanlar Kurulu, hangi sektörlerin ne gibi koşullarda teşvik tedbirlerinden yararlandırılacağını saptamakta, daha sonra Hazine Müsteşarlığı da bir tebliğ yayınlarak belirlenen teşvik politikası ve amaçları hakkında gerekli açıklamaları yapmaktadır.

1995 yılından itibaren teşvik tedbirleri Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne gireceği göz önüne alınarak hazırlanmaktadır. Teşvik edilecekler, edilmeyecekler listesi kaldırılırken özel önem taşıyan yatırımlar teşviklerin hedefi olmuştur (Özen ve Kuru, 1998: 11-12).

Ülkemizde turizm yatırımları için uygulanan teşvik tedbirleri yatırım dönemi, işletme dönemi ve yabancı sermayeye yönelik uygulamaları kapsamaktadır (Karşlı, 1997: 55).

Tablo: 5
1982–2006 Yıllarında Çanakkale İli'nde Turizm Yatırım Teşvik Belgesi Alan İşletmeler ve Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin İçeriği

Tarih	Tesis Türü	Yer	Toplam Yatırım (YTL)	Sabit Yatırım (YTL)	Yatırımın Cinsi	V.R.H.İ.	K.D.V.İ.	G.M. (%)	Y.İ. (%)	K.K.D.P.	T.P. (%)	Döviz Tahsisi (Bin \$)
01.02.1982	Motel	Gelibolu	107	102	Tamamlama	X	-	-	X	F.F.İ.	-	0
30.04.1986	Koz Gıda Ür. İç ve Dış Tic. A.Ş.	Bozcaada	640	588	Komple Yeni	-	-	100	40	7	15	0
06.02.1987	Vasfi Ustabas Otel Dalya	Lapseki	480	430	Komple Yeni	X	-	-	40	7	20	0
17.02.1987	Çan Belediyesi	Çan	800	700	Komple Yeni	X	-	-	-	-	20	0
17.03.1987	Dikili Madencilik Ltd. Şti.	Çanakkale	420	340	Komple Yeni	X	-	-	40	7	20	0
30.12.1987	Ergen Tur-Turizm (Iris Otel)	Çanakkale	1.528	1.101	Komple Yeni	X	-	100	100	7	20	319
12.09.1988	Emel Tur ve Tic. A.Ş.	Çanakkale	1.000	970	Komple Yeni	X	-	-	100	40	-	0
19.09.1988	Assos Otelcilik Tur A.Ş.	Ayvacık	1.022	950	Tevsi	X	-	100	100	40	25	24
21.02.1989	Selimoğlu Müh. Taah. A.Ş.	Çanakkale	5.090	4.650	Komple Yeni	X	-	100	100	40	25	256
01.03.1989	Kaş. Ad. Hasan avcı	Çanakkale	2.302	1.766	Komple Yeni	X	-	100	40	10	-	400
04.05.1989	Konaklama Tesisi	Gelibolu	892	862	Modernizasyon	X	-	-	40	10	25	0
01.06.1989	Taksim Otelcilik A.Ş.	Çanakkale	1.396	974	Modernizasyon	X	-	100	100	40	-	319
03.07.1989	Kaş. A.B.H.A.H. Akol	Çanakkale	2.980	2.400	Tamamlama	X	-	100	40	40	25	300
27.09.1989	Kaş. A. Abdurrahman Akarsu	Ayvacık	5.135	4.880	Komple Yeni	X	-	100	40	10	25	102
16.12.1989	Mumcular Tur. Otel San. A.Ş.	Ayvacık	4.640	4.000	Komple Yeni	X	-	100	100	40	-	500
02.02.1990	Nazlıhan Turizm Tic. Ltd. Şti.	Ayvacık	2.864	2.676	Komple Yeni	X	-	100	40	10	25	88
14.12.1990	Mustafa Yüce Turizm İnş. San.	Çanakkale	5.416	5.361	Restorasyon	X	-	100	100	30	25	0
18.11.1991	Mumcular Turizm Otelcilik A.Ş.	Ayvacık	11.713	11.233	Komple Yeni	-	-	100	100	25	-	193
25.10.1995	Mısırlı Turizm Denizcilik A.Ş.	Ayvacık	61.120	59.130	Komple Yeni	-	-	100	100	-	KDV+10	90
04.06.1998	Höytaş İnş. Turizm Taah. A.Ş.	Çanakkale	6.734.570	6.734.570	Tamamlama	X	-	100	100	-	KDV	4.147
30.04.1999	Assos Rüya Turizm İnş. A.Ş.	Ayvacık	3.173.559	3.173.559	Komple Yeni	-	X	100	100	-	-	4.924
15.10.1999	Albena Turizm Tic. Ltd. Şti.	Ayvacık	489.214	489.214	Komple Yeni	X	X	100	100	-	-	161
16.05.2001	Erden Tic. İnş. San. Ltd. Şti.	Gelibolu	968.797	968.797	Komple Yeni	X	X	100	100	-	-	56
12.09.2001	Temizel Turizm Tic. Ltd. Şti.	Çanakkale	1.199.478	1.199.478	Komple Yeni	X	X	-	100	-	-	0
13.12.2001	Selimoğlu Müh. Taah. San. A.Ş.	Çanakkale	673.628	673.628	Modernizasyon	X	X	-	100	-	-	0
03.01.2002	Saboteks Tekstil Turizm Deniz.	Gökçeada	985.432	985.432	Tamamlama	X	X	-	100	-	-	0
09.01.2002	Kolin İnşaat İmalat ve Tic. A.Ş.	Çanakkale	20.574.430	20.574.430	Komple Yeni	X	X	100	100	-	-	8.368
06.03.2002	Taylan İnşaat Turizm Ltd. Şti.	Lapseki	478.214	478.214	Komple Yeni	X	X	-	100	-	-	0

Tarih	Tesis Türü	Yer	Toplam Yatırım (YTL)	Sabit Yatırım (YTL)	Yatırımın Cinsi	V.R.H.İ.	K.D.V.İ.	G.M. (%)	Y.İ. (%)	K.K.D.P.	T.P. (%)	Döviz Tahsisi (Bin \$)
16.04.2002	Sadikoğlu Tur. (Büyük Truva)	Çanakkale	426.745	426.745	Yenileme	X	X	-	100	-	-	0
29.04.2002	Kalenaklıyat Seyahat Tur. A.Ş.	Çan	1.563.012	1.563.012	Komple Yeni	X	X	-	100	-	-	0
23.09.2002	Koruma Klor Alkali San. A.Ş.	Bozcaada	616.340	616.340	Komple Yeni	X	X	-	100	-	-	0
02.04.2003	Sadikoğlu Isı Teknik Turizm Y.	Bozcaada	512.930	512.930	Komple Yeni	X	X	-	100	-	-	0
30.06.2003	Akarsu Otelcilik Tur. A.Ş.	Ayvacık	3.000.000	3.000.000	Modernizasyon	X	X	100	-	-	-	321
09.07.2003	Çanak Turizm Otelcilik A.Ş.	Çanakkale	550.801	550.801	Komple Yeni	X	X	-	-	-	-	0
05.08.2003	Ergen Tur. A.Ş. (İris Otel)	Güzelyalı	2.351.967	2.351.967	Yenileme	X	X	-	-	-	-	0
02.09.2003	Mutlulur Turizm San. Ltd. Şti.	Güzelyalı	590.516	590.516	Tamamlama	X	X	-	-	-	-	0
05.07.2005	Halis Polat (Hotel Kaikias)	Bozcaada	3.200.000	3.200.000	Komple Yeni	-	X	-	-	-	-	0
01.02.2006	Anzac House Turizm Ltd. Şti.	Çanakkale	2.128.077	2.128.077	Modernizasyon	-	X	-	-	-	-	0
05.07.2005	Halis Polat (Hotel Kaikias)	Bozcaada	3.200.000	3.200.000	Komple Yeni	-	X	-	-	-	-	0
01.02.2006	Anzac House Turizm Ltd. Şti.	Çanakkale	2.128.077	2.128.077	Modernizasyon	-	X	-	-	-	-	0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Hazine İstatistikleri Verileri (28.02.2006 tarihi itibarıyla)

V.R.H.İ. = Vergi Resim Harç İstisnası,

K.D.V.İ. = Katma Değer Vergisi İstisnası,

G.M. = Gümrük Muafiyeti,

Y.İ. = Yatırım İndirimi,

K.K.D.P. = Kaynak Kullanımı Destekleme Primi,

T.P. = Teşvik Primi.

3.2.1. Yatırım Dönemi Teşvik Tedbirleri

Bu teşvikler yatırım aşamasında, yatırımcılara maddi olanaklar sağlar. Yatırımların teşvik tedbirlerinden yararlanabilmesi için Hazine Müsteşarlığı’ndan Yatırım Teşvik Belgesi alınması gerekmektedir. Teşvik Belgesi, yatırımın karakteristik değerini ihtiva eden, bu değer ve tespit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde, üzerinde yazılı bulunan teşviklerden yararlanmaya olanak veren, kalkınma planına uygun ve ülke ekonomisi için genel anlamda faydalı olduğu Hazine Müsteşarlığı’na kabul edilen yatırımlar için yatırımcılara verilen belgedir (Kahraman, 1997: 32).

Tablo: 5’de 1982–2006 yılları arasında Çanakkale ilinde yatırım teşvik belgesi olarak yatırım yapan işletmeler sıralanmış ve alınan teşvik belgelerinin içeriği her işletme için ayrı ayrı incelenmiştir. Tablodaki bilgilere resmi gazeteler taranarak ulaşılmıştır. Resmi gazetelerin, turizm sektöründe yatırım teşvik belgesi alan işletmeler bölümünden, Çanakkale ilinde kurulan firmaların bilgilerine titiz bir çalışma sonucunda ulaşılmıştır. Bununla beraber 1982–2006 yılları arasında Çanakkale’de teşvik belgesi olarak yatırım yapan 43 işletmeden 5 işletmenin bilgilerine ulaşılammıştır. Bu işletmeler 1987 yılında iki; 1988, 1990 ve 1999 yıllarında birer yatırım teşvik belgesi olarak yatırım yapmışlardır. Tabloda, 38 turizm işletmesinin aldığı yatırım teşvik belgelerine işlenen teşvik araç türleri ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

i- Gümrük Muafiyeti: Yatırımlarda kullanılacak makine ve teçhizatın gümrük vergisi ile gümrükte alınan diğer vergi ve resimlerden muaf olarak ithal edilmesine olanak veren bir teşvik tedbiridir. Türkiye, Gümrük Birliği’ne girinceye kadar gümrük muafiyeti, teşvik tedbirleri arasında önemli unsurlardan biri olmuştur. Ancak günümüzde Avrupa Birliği’nden ithal edilecek malzemede gümrük vergisi olmadığından, Gümrük Birliği’ne üye olmayan ülkelerden ithal edilen mallar için yatırımcıya bir avantaj sağlayabilmektedir (Özen ve Kuru, 1998: 12–13).

1982–2006 yılları arasında Hazine Müsteşarlığı’ndan Çanakkale bölgesindeki yatırımlar için alınan toplam 38 yatırım teşvik belgesinden 19’una gümrük muafiyeti teşviki verilmiştir. Bu teşvikten yararlanan işletmeler 1988–2001 yılları arasında yoğunluk göstermektedir.

ii- Teşvik Primi (Makine ve Teçhizatın Yurt İçinden Alımında KDV Desteği): 97/2 nolu Hazine Müsteşarlığı Tebliğine göre, “Teşvik Belgesine istinaden düzenlenen yerli global listede yer alan, yeni olarak temin edilen, yurt içinde imal edilmiş olan makine ve teçhizattan Müsteşarlıkça proje bazında uygun görülenlerin” gelişmiş yörelerde sadece KDV tutarının, kalkınmada öncelikli yörelerde ise KDV+10 puan tutarında bir meblağın fon kaynaklarından yatırımcıya nakit olarak ödenmesine olanak sağlayan bir teşvik tedbiridir (Özen ve Kuru, 1998: 13).

Teşvik primi uygulaması 1985 yılında uygulanmaya konulmuştur. Çanakkale’de ilk olarak 1986 yılında Kalkınmada Öncelikli Yörelere kapsamındaki Bozcaada’da yatırım yapan işletmeye %15 oranında verilmiştir. Bu tutar daha sonra %25’e kadar yükseltilmiştir. 1990 ve 1991 yıllarında uygulamadan kaldırılmış olan bu teşvik unsuru, 1992 yılında KDV oranı olarak sisteme yeniden konulmuştur. 1993 yılında ise özel önem taşıyan turizm sektöründe yapılan yatırımların yerli teçhizatı için %10 oranında ilave yapılması ile bu oran %25’e kadar çıkmıştır (Cünedioğlu, 2001: 163).

iii- Yatırım İndirimi: Yapılan yatırım harcamalarının belirli bir miktardan fazla olması halinde, toplam yatırımın teşvik belgesinde öngörülen oranının kurumlar vergisine tâbi kazançlardan indirilmesine olanak veren bir teşvik tedbiridir. Yatırım indirimi, 1 Ocak 1995’ten itibaren çok önem verilen bir enstrüman haline gelmiş; standart indirim oranı %20’den %30’a, yatırımın yapıldığı yere bağlı olarak (Kalkınmada Öncelikli Yörelere, Sanayi Kuşakları ve Özel Önem Taşıyan Sektörlerde) %100’e çıkarılmıştır (Kahraman, 1997: 35–36).

1982–2006 yılları arasında Çanakkale ilinde yatırım yapan 8 işletmeye %40, 22 işletmeye de %100 oranında yatırım indirimi teşviki verilmiştir. İncelenen toplam 38 işletmeden 30’u yatırım indirimi desteğinden yararlanmış ve bölgedeki yatırımlarda en çok uygulanan ikinci teşvik unsuru olmuştur.

iv- Kaynak Kullanımını Destekleme Primi: Yatırımcının finansman imkanını artırmaya yönelik nakit bir teşvik tedbiri olan Kaynak Kullanımını Destekleme Primi (K.K.D.P.) 11.11.1985 tarih ve 1825 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yatırımların, Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin ve İşletmelerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Esaslar” da yer almıştır. 1985 yılında uygulamaya giren ve kaynağına bakılmaksızın tüm yatırım harcamaları üzerinden ödenen K.K.D.P. 1988 tarihinden itibaren yalnızca öz kaynaktan karşılanan harcamalara uygulanmıştır (Ataer vd., 2003: 2).

Çanakkale’de 1986–1990 yılları arasında Hazine Müsteşarlığı’nca turizm sektöründeki yatırımlara verilen 17 adet yatırım teşvik belgesinin %88’lik kısmını oluşturan 15 adedinde K.K.D.P. yer almıştır. K.K.D.P. teşviki içeren 7 adet belge ile 1989 yılı en fazla teşvik unsurunun kullanıldığı yıl olmuştur. K.K.D.P.’nin uygulandığı 1985–1990 yılları arasında Çanakkale bölgesinde yatak kapasitesi 1,3 oranında artarak 1.044’e yükselmiştir.

Fon kaynaklarının yetersizliği ve uygulamada karşılaşılan problemler nedeniyle 1991 yılında K.K.D.P. yürürlükten kaldırılarak yerine Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kaynaklı Kredi (K.K.D.F.K.K.) uygulaması başlatılmıştır. Bu uygulamayla, teşvik belgesi kapsamında yapılacak yatırımlara fon kaynaklarından kredi temini imkânı sağlayan bu destek unsurunun, yatırımlarda harcanan öz kaynak miktarı ile orantılı olarak Türkiye Kalkınma Bankası veya bu bankanın uygun göreceği bankalar aracılığıyla kullanılacağı hükmüne bağlanmış ve yatırım türlerine, bölgelere göre öz kaynak üzerinden hangi oranlarda

uygulanacağı belirlenerek 2 yılı ödemesiz, 5 yılda 4 eşit taksitte ödenmek üzere yörelere göre %10 ile %30 arasında değişen faiz oranlarıyla kullandırılmıştır (Ataer vd. 2003: 3). Bu dönemde, Çanakkale ilinde, sadece 1991 yılında 1 adet yatırım yapılmış ve bu işletmeye de %25 oranında K.K.D.F.K.K. tahsis edilmiştir. Bu yatırım ile yatak sayısı 1.282 adede yükselmiştir.

1992 yılında Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kaynaklı Kredi teşviki yürürlükten kaldırılmış ve “Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu”ndan ödenecek Fon Kaynaklı Kredi (F.K.K.) uygulaması başlatılmıştır. Bu kredi, projenin toplam sabit yatırım tutarı üzerinden tahsis edilen bir kredi olup, uygun görülen bankalar aracılığı ile bu bankaların yapacağı değerlendirmelerin olumlu neticelenmesi sonucunda düzenlenecek olan teşvik belgesine işlenmek suretiyle kullandırılması amaçlanmıştır. Fon kaynaklarının yetersiz olması nedeniyle 1994 tarihinden sonra düzenlenen yatırım teşvik belgelerine F.K.K. işlenmeyerek bu kredinin uygulanmasına da son verilmiştir (Ataer vd., 2003: 5). Çanakkale ilinde 1992–1994 yılları arasında teşvik belgeli turizm yatımı yapılmamış ve Çanakkale’de yatırım yapan turizm işletmelerinden hiç biri bu teşvikten yararlanmamıştır.

1998 yılında Yarım Kalmış Turizm Yatırımları kapsamında F.K.K. almamış komple yeni nitelikli konaklama tesisi ve 2001 yılında belirli illerde yarım kalmış, işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş veya kısmen işletmeye geçmiş işletmeler için yeni bir imkân sağlanmıştır (Ataer vd., 2003: 7). 1998 yılından sonra Çanakkale ilinde gerçekleştirilen 19 adet teşvik belgeli yatırımlarda, F.K.K. içeren belge düzenlenmemiştir.

Ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar, uygulanan yanlış politikalar ve kaynak yetersizliği nedeniyle zaman zaman turizm teşvik sistemi sağlıklı işlememiş, sonunda fon kaynaklı teşvik ve krediler kaldırılmıştır. Neticede 1995–1999 yıllarında teşviklerin kesilmesi ile birlikte yatırımlarda duraklamaya, sonra da düşüşe geçilmiştir. Bu dönemde aynı durum Çanakkale ili için de söz konusu olmuş, bölgede sadece 4 firma yatırım teşvik belgesinden yararlanarak yatırım yapmıştır.

v- Finansman Fonu: Kurumların yatırım harcamalarını karşılamak amacıyla ayırdıkları meblağlar üzerinden kurumlar vergisi ertelemelerinden yararlanmalarını sağlayan bir teşvik tedbiridir (Kahraman, 1997: 37–38). 1982–2006 yılları arasında Çanakkale bölgesinde sadece 1982 yılında yatırım teşvik belgesine sahip bir adet işletmeye finansman fonu uygulanmıştır.

vi- Döviz Tahsisi: Teşvik Belgesine bağlanan yatırımlara belge üzerinden belirtilen veya global liste ile uygun görülen miktara kadar makine, teçhizat, hammadde ve ara malların ithali için döviz tahsisi yapılmaktadır (Kahraman, 1997: 43).

1982–2006 yılları arasında Çanakkale ilinde yatırım teşvik belgesi olarak yatırım yapan 38 işletmeden, 16’sına döviz tahsisi yapılmıştır. 1989–2001 yılları arasında yatırım yapan 17 firmanın nerdeyse tamamına yakını döviz tahsisi teşvikinden yararlanmıştır. Bu yıllar arasında döviz ödemesi yapılan 13 işletmeye toplam 11.536 bin dolar tahsis edilmiştir. İşletme bazında en yüksek ödeme 4.924 bin dolar ile 1999 yılında tatil köyü kurulması amacıyla tahsis edilmiştir.

vii- Kamu Arazisi Tahsisi: Turizm yatırımlarının ülke ekonomisine uygun biçimde ve yerlerde yapılmasını sağlamak ve yatırımcılara yardımcı olmak amacı ile hazine ve orman arazilerinin uzun sürelerle turistik tesis yatırımlarına tahsisi mümkün olabilmektedir (Kahraman, 1997: 43). Çanakkale ilinde 1982 sonrası dönemde hiçbir işletmeye kamu arazisi tahsisi yapılmamıştır.

viii- Makine ve Teçhizat Alımında Katma Değer Vergisi İstisnası: Bazı vergi kanunlarında değişiklik yapan 4369 Sayılı Yasa’dan önce yerli makine ve teçhizat için Katma Değer Vergisi Desteği, ithal makine ve teçhizat için ise K.D.V. ertelemesi olarak uygulanan bu destek unsuru 01.08.1998 tarihinden sonra “Katma Değer Vergisi İstisnası” olarak uygulanmaya başlamıştır. Bununla birlikte, Çanakkale bölgesinde teşvik belgeli tüm yatırımcılara makine ve teçhizat alımında Katma Değer Vergisi istisnası tedbirinden yararlanma hakkı verilmiştir. Buna göre 1999–2006 yıllarında Çanakkale’de yapılan toplam 18 teşvik belgeli yatırımdan tamamına K.D.V. istisnası teşviki verilmiştir.

ix- Bina İnşaat Harcı İstisnası: Belediye Gelirleri Kanunu hükümleri çerçevesinde, inşa edilen binalardan alınması gereken bina inşaat harcı, teşvik belgeli tesislerden alınmamaktadır. Çanakkale ilinde 1982 sonrası dönemde yatırım teşvik belgesi alan işletmelerin tümü bu unsurdan yararlanmıştır.

x- Vergi, Resim, Harç İstisnası (V.R.H.İ.): Tam kapasiteyle üretime geçtikten sonra normal yörelerde 200 bin dolar, gelişmiş yörelerde 300 bin dolar, kalkınmada öncelikli yörelerde ise 100 bin dolar ihracat yapıp beş yıl içinde elde edilen döviz Türkiye’ye getirmeyi taahhüt eden firmalara şirket kuruluşu, açılacak orta ve uzun vadeli yatırım ve işletme kredileri ile döviz kredileri, sermaye artırımını, ipotek vb. işlemlerde vergi, resim ve harç istisnası tanınabilmektedir. Vergi, resim, harç istisnası kredinin alınması ve vadesinde tasfiye edilmesine ilişkin her türlü banka, noter vb. işlemler nedeniyle ödenmesi gereken vergi, resim ve harçları kapsamaktadır (Özen ve Kuru, 1998: 16).

Çanakkale’de 1982–2006 yılları arasında Hazine Müsteşarlığı’nca turizm sektöründe düzenlenen 38 adet belgenin %82’lik kısmını oluşturan 32 adedinde vergi, resim ve harç istisnası yer almış, bu yıllar arasında en fazla 1989 yılında bu teşvikten yararlanılmıştır.

xi- Yatırım Dönemindeki Diğer Teşvikler: Turizm yatırım belgesi ve teşvik belgesi alınmış olan turizm yatırımlarına Turizmi Teşvik Kanunu hükümlerine göre diğer bazı teşvik tedbirleri de uygulanmaktadır. Bunlar arasında Orman Fonu katkılarının beş

yıl süreyle taksitlendirilmesi, telefon, teleks ve faks tesislerinde öncelik sağlanması, turizm alanlarında yol, su, kanalizasyon, elektrik ve telekomünikasyon gibi alt yapı ihtiyaçlarının ilgili kamu kuruluşlarınca tamamlanması sayılabilir (Özen ve Kuru, 1998: 19).

3.2.2. İşletme Dönemi Teşvik Tedbirleri

Yatırım tamamlanıp işletmeye geçildikten sonra Turizm İşletmesi Belgesi alınması gerekmektedir. Turizm İşletme Belgesi, yatırımcının yatırımı tamamlayıp, deneme işletmesi döneminden de geçtikten sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı’na başvurarak aldığı bir belgedir. Turizm İşletme Belgesi sahipleri aşağıdaki teşviklerden yararlanabilmektedir.

i- Kurumlar Vergisi İstisnası: Bu teşvik tedbiri, turizm işletmesi sahibi olan kurumların elde ettikleri döviz hasılatının belli bir oranının kurumlar vergisinden muaf tutulmasına olanak verir. Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 8/3. maddesi gereğince “turizm müessesesi” veya “seyahat acentesi” işletme belgesi almış olan kurumların döviz olarak elde ettikleri hâsılatın %20’si, söz konusu dövizlerin yetkili banka veya müesseselere bozdurulduğunun belgelenmesi koşuluyla on yıl süreyle kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır.

ii- Emlak Vergisi İstisnası: Turizm işletme belgesi sahibi, kurumlar vergisi mükellefleri turizm amacıyla tahsis ettikleri binalar için, bu binaların inşaatının sona erişini takip eden yıldan itibaren 5 yıl emlak vergisinden muaf tutulmaktadır (Kahraman, 1997: 45).

iii- SSK Primi, Zorunlu Tasarruf, Konut Edindirme Fonu ve Enerji Teşviki: “Normal yörelerde, 200.000.- / 400.000.-YTL. arasındaki yatırımlar, ilk bir işletme yılındaki 400.000.- / 750.000.-YTL. arasındaki yatırımlarda, iki işletme yılındaki 750.000.-YTL. üstü, ilk üç işletme yılındaki elektrik tüketiminin %30’unu, S.S.K. primleri işveren hissesinin %50’si, zorunlu tasarruf ve konut edindirme fonunun işveren hissesinin tamamı, yatırımları ve döviz kazandırıcı hizmetleri teşvik fonu kaynaklarından karşılanır” (Karşlı, 1997: 72).

iv- Yabancı Uyruklu Personel Çalıştırılması: Mevcut veya yatırımın tamamlanması sonucu hizmete girecek turizm işletmelerinde yabancı personel çalıştırma olanağı da bulunmaktadır. Bir turizm işletmesinde çalıştırılacak yabancı personel sayısı toplam personel sayısının %10’unu aşamaz. Ancak, yabancı personel çalıştırma oranı Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca toplam personelin %20’sine kadar artırılabilir.

v- Dahili Tevkifat İstisnası: Kurumlar, kazançları üzerinden ödeyecekleri kurumlar vergisine mahsuben kazancın elde edildiği yıl içinde aylık olarak verilen K.D.V. beyannamelerinde hesaplanan ödenecek K.D.V.’nin %50’si oranında dahili tevkifat

ödemek zorundadırlar. Dâhili tevkifat döviz olarak elde edilen turizm gelirlerine uygulanmamaktadır (Özen ve Kuru, 1998: 19–20).

vi- Elektrik, Hava Gazı ve Su Ücretlerinde İndirim: Turizm bölgeleri ve turizm merkezlerindeki belgeli yatırım ve işletmelerce; elektrik, havagazı ve su ücretleri o bölgedeki sanayi ve meskenlere uygulanan tarifelerden en düşüğü üzerinden ödenmektedir (Kahraman, 1997: 45–46).

Çanakkale il merkezinde faaliyet gösteren turizm işletme belgeli tesislerde, değerlendirme formu yardımıyla işletme döneminde verilen teşvikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda birçok işletme Ek: 1’de verilen değerlendirme formuna yanıt vermek istememiş, bazı işletmeler ise bu bilgilerin gizli olmasından dolayı gereken bilgileri vermemeyi tercih etmiştir. Bunun sonucunda değerlendirme formuna yalnızca 6 işletme yanıt vermiştir. Buna göre 1990–2006 yılları arasında bir işletmeye kurumlar vergisi istisnası ve bir işletmeye elektrik ve su ücretlerinde indirim teşviki verilmiştir. Diğer 4 turizm işletmesine herhangi bir işletme dönemi teşviki verilmemiştir.

Bunun dışında Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nden alınan verilere göre, Çanakkale’deki turizm işletme belgeli birçok yatırım ve işletmenin sadece elektrik indiriminden yararlandığı belirlenmiştir. Çanakkale’de faaliyet gösteren turizm işletme belgeli tesisler, yukarıda açıklanan diğer işletme dönemi teşvik unsurlarından faydalanmamışlardır.

3.2.3. Yabancı Sermayeye Yönelik Teşvik Tedbirleri

“Yabancı sermaye yatırımları, çok uluslu firmaların başka ülkelerde mevcut bir firmayı satın alma, yeni bir firma için kuruluş sermayesini sağlamaya veya mevcut bir firmanın sermayesini artırmak şeklinde, kendi ülkelerinin sınırları dışında yaptıkları yatırımlardır” (Karlı, 1997: 73). Türkiye’de genellikle 1980 yılı sonrasında artış gösteren yabancı sermaye yatırımlarının Türkiye turizmi üzerindeki olumlu etkilerini finansman kolaylığının sağlanması, turistik tesislerin yurt dışında pazarlanması, dış turizm talebinin yaratılması ve kalifiye insan gücünün yetiştirilmesi şeklinde özetlenebilir (Tutar ve Tutar, 2004: 73).

Türkiye’de turizm sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarında 1986 yılından itibaren düzenli bir artış görülmektedir. Ancak turizm sektörünün bu yatırımlardan hak ettiği ve gerekli payı aldığını söylemek güçtür. Bununla birlikte hukuki alt yapıda yapılan düzenlemeler ve ekonomik, siyasal istikrarın sağlanmasıyla Türkiye’ye yönelik yabancı sermaye yatırımlarının önemli ölçüde arttığı düşünülmektedir (Köseoğlu, 2000: 103).

Türkiye’ye gelecek yabancı sermayenin tâbi olduğu mevzuat ile şu kolaylıklar sağlanmaktadır: yabancı ve yerli sermayenin eşit muamele görmesi, kâr transferleri ve

kârların sermayeye eklenmesi, sermaye transferleri, hisselerin satışı ve transferi, borçların garanti edilmesi, dış borç ve anapara faizlerinin transferi, bloke para kullanılması imkânı ve vergi anlaşmalarıdır (Karşlı, 1997: 53).

Hazine Müsteşarlığı’nın “Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2005 Yılı Raporu”na göre Türkiye’de toplam 11.685 adet uluslararası sermayeli firmanın mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Aynı raporda 1954–2005 yılı geçici verilerine göre turizm sektöründe toplam 927 adet uluslararası sermayeli firmanın faaliyet gösterdiği, ancak yabancı sermayeli şirketlerin, Çanakkale ilinde turizm alanında yatırım yapmadığı belirtilmektedir (Hazine Müsteşarlığı, 2005: 23–29).

3.3. Çanakkale’de Turizm Yatırımlarının İstihdama Katkısı

Turizm, endüstrisi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir numaralı istihdam kaynağıdır. Sanayileşmiş ülkelerde, ara eleman ve kalifiye işçi sıkıntısı daha gelişmiş tüketici hizmetleri talebi ile birleşince bu ülkeler, endüstrilerini turizm sektöründe yatırım yapmaya itmektedir (W.T.O., 1997: 37). Turizm sektörü emek-yoğun bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle turistik tüketim harcamaları turizm sektörüne doğrudan ve dolaylı istihdam olanakları sağlamaktadır.

Turizmi Teşvik Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle 1982–2005 yılları arasında Türkiye’de toplam 4.555 adet yatırım teşvik belgesi turizm işletmesi 11.927.974.369 YTL.’lik yatırım yapmış, bunun sonucunda 376.784 kişinin sektörde istihdam edilmesine zemin hazırlamıştır. Söz konusu yıllar arasında Çanakkale’de turizm sektörüne toplam 38 adet yatırım teşvik belgesi turizm işletmesi 44.108.209 YTL.’lik yatırım yapmış ve 2.796 kişi istihdam edilmiştir (Hazine Müsteşarlığı Verileri: 11.04.2006). Turistik tüketim harcamaları, sektörde emek-yoğun üretimin hâkim olması, mal ve hizmet veren yan sektörlerde yeni iş imkânları sağlayarak endirekt istihdam etkisi yaratması Çanakkale ekonomisi için önemli bir başka unsurdur.

3.4. Turizm Politikalarının Çanakkale’de Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerine Etkileri

Türkiye’nin dış turizm tanıtım ve pazarlama sorunu, planlı kalkınma döneminin ilk yıllarında, konaklama kapasitesinin mevcut talebe göre az olmasından dolayı pek önemsenmemiştir. Ancak 1980’li yıllarda yatak kapasitesinin süratle artırılması pazarlama ve tanıtımı da gündeme getirmiştir.

Pazarlama eylemleri günümüzde turizm işletmeleri için her zaman olduğundan daha önemli duruma gelmiştir. Ülkeler ve işletmeler arasında gittikçe artan rekabet, çeşitlilik ve farklılıklar gösteren karmaşık bir pazar yapısı, eskisinden daha deneyimli ve

bilinçli bir tüketici kitlesi, turizm işletmelerinde pazarlama eylemlerine daha fazla önem verilmesine neden olmuştur (İçöz, 2001: 26).

Uygulanan tanıtım ve pazarlama faaliyetleri sonucunda 1982 yılında Türkiye’de 786.114 yabancı turist konaklamış, Çanakkale’de ise bu rakam 19.588 olarak gerçekleşmiştir. 1996 yılında Türkiye’de 6.448.933 kişi konaklarken, Çanakkale’de 80.646; 2005 yılında Türkiye’de 12.952.616 yabancı turist konaklarken, Çanakkale %1,08 pay ile konaklayan kişi sayısı 140.135 ‘de kalmıştır. Çanakkale ilinde konaklayan belli milliyetlerdeki yabancıların dağılımı incelendiğinde sırasıyla Japonya, A.B.D., Almanya, Avustralya pazarlarının ilk sırada olduğu görülmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri: 30.05.2006).

Turizm sektöründe konaklama işletmeleri ile birlikte çalışan seyahat acenteleri, tur operatörleri ve ulaştırma işletmeleri gibi araçlar, konaklama işletmelerinin pazarlama eylemlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Çanakkale’nin gelişen ve farklılaşan turizm talebine yanıt verebilecek ve bu potansiyelin etkin tanıtımı ve pazarlanması görevini de bölgede bulunan seyahat acenteleri üstlenecektir. Ancak Çanakkale merkezli veya şube düzeyinde faaliyet gösteren seyahat acentelerinin Çanakkale’ye yönelik turizm talebini yönlendirme konusunda önemli roller üstlenemedikleri anlaşılmaktadır (Aydoğan, 2002: 207).

3.5. Turizm Politikalarının Çanakkale’de Çevre Planlama Faaliyetlerine Etkileri

Dünya üzerinde her geçen gün yeni çevresel sorunlar ortaya çıkmakta ve çevre kalitesi giderek azalmaktadır. Kaliteli bir çevrenin varlığı ve sürdürülebilirliği ancak sahip olunan çevresel kaynakların etkili yönetimi ile sağlanabilir. Günümüzde adı çokça anılır olan ve önemi giderek artan çevre yönetimi, kaynakların korunması ve geliştirilmesi açısından çok önemli bir rol üstlenmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 78–79). 1980 sonrasında ülkemizde doğal ve kültürel çevrenin korunması konusunda bazı yasal düzenlemelere gidilmiş, ancak turizm planlamasının yeterli ölçüde geliştirilmemiş olması çevre sorunlarının ortaya çıkmasına ve giderilememesine neden olmuştur.

Çanakkale genelinde turizm ve çevre etkileşiminde ortaya çıkan olumsuzlukların başında su kirliliği gelmektedir. Özellikle Ayvacık bölgesinde yoğunlaşan turistik tesislerden kaynaklanan evsel atık sular, doğal bir güzelliğe sahip sahil şeridini ve denizi tehdit etmektedir. Çevre Bakanlığı tarafından yürütülen denetimler, büyük turizm işletmeleri de dâhil olmak üzere özellikle Assos bölgesindeki turistik konaklama tesislerinin çevre koruma politikalarına ve çevre kirliliğini önleyici yatırımlara gereken önemi vermediklerini ortaya çıkarmıştır.

Çanakkale Merkez İlçe’ye bağlı olan Güzelyalı Köyü ve Dardanos yazlık yerleşim alanları, ikinci konut kullanımının en yaygın olduğu tatil ve turizm yöreleridir. Bu bölgedeki yapılaşmanın plansız ve çarpık bir şekilde gerçekleşmesi sonucu muhtelif çevre problemleri yaşanmaktadır. Bununla beraber özellikle yerel turizmde kullanılan özel ya da kamuya ait kamp ve mokamp alanlarının, mücavir alanlarda yaygınlaşan ikinci konut ve kooperatiflerin yeterli bir alt yapıya sahip olmaması, yerel yönetimlerce bu tip yerlere kapsamlı bir hizmet götürülmemesi sonucunu doğurmaktadır (Çanakkale Valiliği İl Çevre Müdürlüğü, 2000: 197–198).

3.6. Turizm Politikalarının Çanakkale’deki Turizm Eğitime Etkileri

Turizm endüstrisi hizmet ağırlıklı olduğu için insan faktörü büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle turizm sektöründe çalışan personelin kalitesi, dolayısıyla eğitimi büyük önem taşımaktadır. Türk turizmde hizmet kalitesine ulaşabilmek, dolayısıyla rekabet şansını artırabilmek için eğitim ile ilgili tedbirlerin sağlanması gerekmektedir.

Ağırlama ve turizm eğitimi, turizm gelirlerine bağlı olarak hızla devam etmektedir. Orta öğretim kurumları, otel ve restoranların ihtiyaç duyduğu ara eleman ihtiyacını karşılayacak programlar sunmaktadır. Orta eğitimden sonra mesleki programlar verilmektedir. Mesleki programlar daha profesyonel olanlar için eğitim verirken, yüksek öğretim kurumları da iki yıllık ön lisans, dört yıllık lisans ile master programları sunmaktadır (W.T.O., 1997: 37).

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmekte olan 1 tane 4 (dört) yıllık lisans düzeyinde ve 2 tane 2 (iki) yıllık ön lisans düzeyinde Turizm eğitimi veren yüksekokulların varlığı, ilin turizm gelişimi için önemlidir. Çanakkale Turizm İl Müdürlüğü’nden alınan bilgilere göre Çanakkale’de turizme hizmet veren gerek kamu gerekse özel sektörde, turizm eğitimi almış personel istihdamında sorun vardır. Üniversitedeki turizm eğitimine rağmen, stajlar ve üniversite sonrası mezunların Çanakkale turizm sektöründe istihdam edilememesi, turizm istihdamı açısından olumsuz bir nokta olarak değerlendirilmektedir.

İl genelinde niceliksel olarak rehber sıkıntısı söz konusudur. Bölgede kaçak rehberliğin yaygın olması, yasal denetimlerin yeterli düzeyde olmaması ve kokartlı rehberlerin seyahat acentelerine karşı tur iptalleri vb. konularda yasal güvencelerinin olmaması Çanakkale’de turizmin geliştirilmesi için olumsuzluk yaratmaktadır.

3.7. Turizm Politikalarının Çanakkale'deki Turizmin Çeşitlendirilmesine Etkileri

Türkiye'de uygulanan kalkınma planlarına uygun olarak Türk turizmi kitle turizmine yönelik geliştirilmiş ve dolayısıyla arz da kitle turizmine göre şekillenmiştir. Ancak, son yıllarda yapılan araştırmalar kitle turizminin dışında yer alan bazı turizm ürünlerinin artık gittikçe daha fazla kabul gördüklerini ortaya koymaktadır. Turizm pazarında talep, bireysel ilgileri tatmin eden, yeni şeyler öğrenmeye ve daha aktif olmaya imkân sağlayan turizm çeşitlerine yönelmiştir.

Çanakkale'de her ne kadar kitlesel ölçekte güneş ve deniz turizmine yoğunlaşmış olsa da, eşsiz doğal, kültürel ve iklim bölgeleri çeşitliliği ile macera turizmi, eko turizm ve özel kültürel tatiller vb. için dünyada gittikçe büyüyen talebi karşılayabilecek yeni turizm ürünlerinin geliştirilmesi konusunda önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Alışlagelmiş turizm hareketlerinin yanı sıra, kültür turizmi, dinsel turizm, termal turizm, gençlik turizmi, turizm amaçlı sportif faaliyetler (su altı dalış, rüzgâr sörfü, yelken, su kayağı, bisiklet turu, olta balıkçılığı) Çanakkale'nin turizm aktivitelerine çeşitlilik kazandırmaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı, gelişme planı tamamlanan milli parkları ekoturizme açmaya hazırlanmaktadır. Bunlar arasında Kazdağı Milli Park'ı da bulunmaktadır. Buna göre koruma altındaki milli parklarda kuş gözlem turları, yürüyüş sporları, doğal güzelliklerin izlenmesi amaçlı botanik turları, yaban hayvanı gözlem gezileri, kamp kurma, izcilik, dağcılık, su sporları ve kayak gibi kış sporları yapılabilecektir. Bu uygulamalarla yerli ve yabancı turistlerin bölgeye çekilmesi amaçlanmaktadır (<<http://www.burasicanakkale.com>> 03.02.2006). Kazdağları'nda ekoturizme yönelik butik otel sayısının 20'ye ulaşmış olması, bu turizm çeşidinin geliştirilmesi açısından gelecek vaat etmektedir (Dinçer, 2005: 111).

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı tarih, doğa, deniz ve inanç turizmi potansiyelinin yoğun olduğu bir bölgedir. Özellikle Nisan ve Eylül ayları arasında çok sayıda yerli ve yabancı turist milli park sahasını ziyaret etmektedir. Yörede yüzlerce antik yerleşim merkezinin bulunması kültür turizminin gelişimi açısından büyük bir avantaj oluşturmaktadır. Özellikle Troia, Assos ve Tenedos (Bozcaada) yöreleri turizm faaliyetleri açısından bir hayli ilgi çeken yerlerdendir. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park Özel Projesi ve Bozcaada ve Gökçeada ilçelerinde Turizm Gelişim Projesi çerçevesinde çalışmalar devam etmektedir (<www.egev.org>, 02.02.2006).

Çanakkale boğazının güçlü rüzgârlara sahip olması özellikle sörf vb. rüzgâra dayalı deniz turizmi çeşitlerine yönelik aktivitelerin geliştirilmesi mümkündür. Aynı şekilde boğazda dalma ve dalgıçlık konusunda yatırımlar söz konusudur. Eceabat ve Gelibolu ilçelerinde gezi teknesi turizmi geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Kongre, seminer ve iş turizmüne yönelik yapılan otel yatırımları Çanakkale iline bu turizm çeşitlerinin gelişmesinde kolaylık sağlamaktadır.

Çanakkale il merkezi ile ilçelerinde çok amaçlı kültür merkezine duyulan ihtiyaç nedeniyle; Çanakkale Merkezi ile Biga ve Ezine İlçeleri’nde Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca birer kültür merkezi yapımı programa alınmıştır. Turizm türlerinde çeşitliliğin artırılması, ilin bir bütün olarak pazarlanabilmesi ve markalaşması açısından önem arz etmektedir.

4. Sonuç

Türkiye’de genel makro iktisadi planların 1970’li yıllardan sonra belirlenen hedeflere ulaşmasında yaşanmaya başlanan ciddi saptamalar, tümüyle olmasa bile turizm sektörü ile ilgili planlama çalışmalarında yaşanmıştır. Hazırlık çalışmaları için olabildiğince ciddi çalışmalar yerine getirilmesine karşılık, ortaya konulan planların belirlenen hedefleri tutturması konusunda aynı ciddi tavrın olmadığı gözlenmektedir. Yine de özellikle 1980 ve sonrası dönemde hazırlanan turizm politikaları ile ulaşılan hedefler arasında anlamlı örtüşmelerin yaşandığı sonucu çıkmaktadır.

Çanakkale ili, iç ve dış turizmin uğrak yeri olmasına ve son 2–3 yıldır turizm sektörünün ilde gelişme göstermesine rağmen, alt yapı çalışmaları yönünden Türkiye ölçeği ile kıyaslandığında tamamlanması gereken eksikliklerin olduğu ortaya çıkmaktadır. İlin coğrafi konumundan dolayı askeri bölge olarak ele alınması, büyük kentlere yakınlığından dolayı sermaye birikiminin ve yatırımların yetersiz kalması, ana ulaşım merkezlerine uzak kaldığından ulaşım açısından alt yapı eksikliğinin olması, modern bir limanın bulunmaması, Çanakkale’nin turizm potansiyelini geliştirememesinin başlıca nedenleri olarak sıralanabilir.

Çanakkale’nin turizm gelirlerinin artırılmasına yönelik alınması gerekli önlemlerin belirlenememesi ve uygulamaya konulamaması, bu amaçla kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektörün planlı ve organize bir şekilde çalışmalar yapılamaması, Çanakkale turizmi açısından olumsuzluk arz etmektedir. Bölgesel ve yerel düzeyde planlı ve sürdürülebilir bir turizm gelişimi için belirlenen stratejiyle tutarlı turizm politikaları ve ilkelerinin oluşturulamaması Çanakkale’nin turizmden aldığı payı artıramamasına neden olmaktadır.

Çanakkale ilinin ulusal ve uluslararası turizm fuarlarında yeterince tanıtılmadığı ve turizm konusunda bilimsel çalışmaların yeterli olmadığı gözlenmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının tanıtım alanındaki mali yetersizlik, koordinasyon, mevzuat ve insan gücü eksikliklerinden dolayı istenen başarıyı sağlayamadığı ve tanıtım konusunda etkin olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Çanakkale'deki turizm işletmeleri açısından, internet aracılığıyla turizm kaynaklarının yeterli tanıtımı için web sayfalarının düzenlenmesi ve sürekli güncellenmesi son derece önemlidir. Çanakkale turizm değerlerinin pazarlanmasında internet vb. gelişmiş teknolojilerin kullanılması, turizm pazarından daha fazla pay alınması için günümüzde kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Çanakkale'nin turizm tanıtım faaliyetlerine bakıldığında genellikle düzensiz ve yetersiz olduğu, dolayısıyla da hedefi ve hedefe götürecek yöntem ve araçlardan yoksun olduğu görülmektedir.

Çanakkale bölgesindeki tarihi ve kültürel merkezlerde yeterli düzeyde çevre düzenlemesinin yapılamamış olması ve korumanın sağlanamaması, doğal yıpranma süreci sonucunda oluşan bozulmalar nedeniyle, bu değerlerin sürdürülebilir turizm kapsamında gelecek nesillere aktarılmasında önemli sorunlar yaratabilecek düzeydedir.

Kaynakça

- Alaca, B. Aydemir (1997), *Turizm Politikası, Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri, Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi.
- Ataer, M.U., S. Erdemli ve A. Varışlı (2003), "Turizm Sektörüne Sağlanan Devlet Yardımları", *Hazine Dergisi*, Sayı 16.
- Aydoğan, Naşit Bora (1996), *Çanakkale*, TC. Çanakkale Valiliği Tanıtıcı Yayınlar Serisi.
- Cnis. S. N. (1980), "Tourism and the Third World", *Third World Quarterly*, Vol. I, N.2, April.
- Cünedioğlu, Ahmet (2001), *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Entegrasyonu Sürecinde Turizm Sektörüne Yönelik Teşvik Politikaları ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çiloğlu, İsmail (1997), "Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi", *Hazine Dergisi*, Sayı: 8, Ekim.
- Çiloğlu, İsmail (2000), "Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü", *Hazine Dergisi*, Sayı: 13, Ocak.
- Demir, C. ve A. Çevirgen (2006), *Turizm ve Çevre Yönetimi - Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Şubat.
- Dinçer, F.İ., M.Z. Dinçer ve A. Güngör (2005), "Çanakkale İlinin Ekonomik Gelişmesinde Turizm Sektörünün Yeri ve Önemi", *Çanakkale İlinin Ekonomik Gelişmesi Semineri*, İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Hazine Müsteşarlığı (2006), *Hazine İstatistikleri Verileri*, Ankara, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

- İçöz, Orhan (2001), *Turizm İşletmelerinde Pazarlama-İlkeler ve Uygulamalar*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Eylül.
- Kahraman, Nüzhet (1997), *Turizm Yatırım Projeleri Analizi*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Karlı, Hilmi (1997), *Türkiye’de Planlı Dönemde Turizm Yatırımları ve Uygulanan Politikalar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kozak, N., M. A. Kozak ve M. Kozak (2001), *Genel Turizm-İlkeler ve Kavramlar*, Ankara, Detay Yayıncılık, Kasım.
- Köseoğlu, Yusuf (2000), *Turizm Politikalarının Tespitinde Hedefler ve Türkiye’nin Rekabet Şansını Arttırıcı Tedbirler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Özen, Ö.T. ve Ş. Kuru (1998), *Turizm Yatırımları*, İstanbul, Özkan Ofset, Mart.
- T.C. Başbakanlık, Hazine Müsteşarlığı (2005), *Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2005 Yılı Raporu*, <www.hazine.gov.tr>, 08.05.2006.
- T.C. Çanakkale Valiliği, İl Çevre Müdürlüğü (2000), *Çanakkale İli Çevre Durum Raporu*, Çanakkale Valiliği Yayını.
- Tutar, E. ve F. Tutar (2004), *Turizm Sektörünün Ekonomiye Katkıları Açısından Türkiye’nin OECD Ülkeleri İçerisindeki Yeri*, Ankara, Seçkin Yayınevi, Mayıs, I. Basım.
- Ulucak, E. M. ve A. Yazgı (1998), *Turizm*, İstanbul, Okyay Yayıncılık.
- Usta, Öcal (1993), *Turizm*, (y.y.), Altın Kitaplar Yayınevi.
- W.T.O. (1997), *International Tourism: A. Global Perspective*, Madrid, Tourism Education and Training Series, First Edition.
- <<http://www.burasicanakkale.com>>, 03.02.2006.
- <<http://www.egev.org/index>>, 02.02.2006.
- <<http://www.hazine.gov.tr/yayin/tug/degerlendirme/hayrettin1.htm>>, 28.05.2005.

